

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Danmarks Krønike af Saxo Grammaticus. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1818_335A_1-intro-shoot-idm149.pdf (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Hvem og hvad var Saxo?

Faktisk ved vi ikke meget om middelalderens største danske skribent, Saxo med tilnavnet Grammaticus, der formentlig blev født lige over midten af 1100-tallet. Det eneste værk, vi kender fra hans hånd, er den latinsksprogede *Gesta Danorum* (tidligere da. Danernes Bedrifter, nu Danmarkshistorien, jf. Saxo 2000). Med traditionel beskedenhed havde Saxo først undslået sig for at udfærdige et så omfattende værk, men senere havde han taget den store opgave på sig. Som han skriver i forordet til kongen, Valdemar Sejrr:

Desuden er det en gammel, nedarvet pligt til lydighed der gør at jeg har sat mig for at kæmpe for dig, om ikke andet så med åndens kraft, for både min far og min bedstefar har som bekendt gjort trofast tjeneste som krigere i din berømmelige fars hird (forordet, afsnit 1.6; Saxo 2005, s. 77, nyeste oversættelse).

Med andre ord stammede Saxo fra en stormandsslægt, der i generationer havde tjent det danske kongehus som medlemmer af hirden. Når man i fortalen yderligere bemærker Saxos forkærlighed for Sjælland, er det en nærliggende tanke, at han kunne være sjællænder, men det vides ikke, trods senere udgavers betoning heraf. Hans værk bærer præg af, at han — formodentlig på en af de kendte domskoler i Nordfrankrig, måske i Reims — havde fået en uddannelse, der var på højde med det allerbedste i Europa på det tidspunkt (Mortensen 2007, s. 70 f.; se også oversætterens indledning i Saxo 2005, s. 32).

Værket er en del af en europæisk tendens i 1100- og 1200-tallet. Som en konsekvens af, at der flere steder i Europa var blevet indlemmet nye områder i det kristne fællesskab, blev der også mange steder skrevet nationalhistoriske værker — på latin, der var det naturlige og eneste udtrykssprog for den lærde verden. Saxos værk er tidstypisk ved ikke at operere med en modsætning mellem kongemagt og kirke, ved netop at være skrevet på latin, og ved at inddrage folkesproglige kilder og oversætte dem til latin såvel i sprog som stil, herunder med latinens klassiske retoriske figurer og versemål (Mortensen 2007, s. 66 f.). Hans værk er blevet til på et tidspunkt, hvor nationaldannelsen er i sin vorden, og skal man tro fortalen, er tanken om at forherlige fædrelandet en del af opdragsgiveren, ærkebiskop Absalons, motivation over for Saxo:

Eftersom andre nationer plejer at bryste sig af deres store bedrifter og fryde sig ved mindet om deres forfædre, kunne den danske ærkebiskop Absalon, der altid selv glødede af iver efter at forherlige vores fædreland, ikke bære tanken om at dette land skulle snydes for den form for berømmelse og eftermæle. [...] For når vores naboer havde deres optegnelser om fortiden at glæde sig over, skulle man ikke kunne sige at vores folks ry lå skjult under lang tids glemsel og ikke havde sine skriftlige mindesmærker (fortalen, afsnit 1,1; Saxo 2005, s. 73, nyeste oversættelse).

Efter al sandsynlighed har Saxo været tilknyttet domkapitlet i Lund, der dengang var dansk og hørte under ærkebispesædet, hvor først Absalon og senere Anders Sunesen var ærkebisper. Værket er dediceret til både Anders Sunesen og kongen, Valdemar Sejrr, og er blevet til på begge sider af år 1202, formentlig mellem 1190'erne og 1208, hvor Valdemar Sejrr bl.a. havde udstrakt sit herredømme "over Elbens vekslende vande" (fortalen 1,6.; jf. Saxo 2005, s. 77), dvs. havde slået "bro over Elben syd for Hamborg" (jf. oversætterens indledning i Saxo 2005, s. 31 f.). Det omfatter begivenheder helt tilbage fra sagnkongen Dan til begivenheder under den forrige konge, Knud 6.

Kompositionen i *Gesta Danorum*

Saxos værk består af 16 'bøger' eller store kapitler. Første del (bog 1-9) udgør sagndelen, mens bog 10-16 udgør den historiske del, heraf bog 14-16 Saxos samtidshistorie. Skelettet er en kontinuerlig dansk kongerække, der i videst muligt omfang lader kongedømmet være et arvekongedømme, hvor søn afløser fader.

Kompositorisk er ærkesædets oprettelse i Lund en typologisk parallel til Kristi fødsel, hvilket understreger den kristne bevidsthed, der er et tema i hele værket (omtalt i Inge Skovgaard-Petersens anmeldelse af Kurt Johannessons *Saxo Grammaticus. Komposition och världsbild i Gesta Danorum*, 1978 (Skovgaard-Petersen 1980, s. 140 f.). Inden for teologi er typologi en forståelse af den nytestamentlige Kristus og frelsen som forudgrebet i gammeltestamentlige forbilleder. Det er formentlig helt bevidst, at Saxo lader Jesus fødes under Frode Fredegod regeringstid — det eneste tilløb til en tidsangivelse, man finder i hele værket (slutningen af bog 5).

I værket veksler lange prosaafsnit med afsnit i forskelligartede klassiske versemål. Saxo angiver selv, at han i versdelene har omplantet folkesprogs poesien, dvs. de ældre kvad i forskellige (norrøne) stavrimede versemål, til den mængde af varierede latinske versemål, han mestrer. Det løber op i 24 forskellige til de ca.

50 steder, hvor replikker eller indskudte fortællinger er fremstillet i vers (Mortensen 2007, s. 76).

Saxos latin var præget af en bevidst arkaiserende tendens, idet han gjorde sig umage for i vidt omfang at anvende gloser og vendinger, han havde kunnet finde hos forskellige romerske historikere fra kejsertiden. Saxo undgår bibelcitater, men citerer gladelig fra og alluderer til hedenske klassikere, fx Valerius Maximianus (Mortensen 2007, s. 72).

Nogle tidligere saxooversættelser og -udgaver

Bortset fra et enkelt fragment, fundet i den lille franske by Angers, kendes der ingen manuskripter til Saxo fra Saxos egen tid. Fragmentet, der består af kun fire blade, blev fundet i biblioteket i Angers i 1877 og findes nu på Det Kongelige Bibliotek i København. I 1514 udgav den danske humanist Christiern Pedersen på grundlag af en senere afskrift værket i Paris under titlen *Danorum Regu[m] herou[m]que Historiæ stilo eleganti a Saxone Grammatico natione Sialandico necno[n] Roskildensis ecclesiæ præposito* (da. Beretninger om danskernes konger og helte skrevet i elegant stil af Saxo Grammaticus, der stammede fra Sjælland og var provst for Roskilde kirke). Denne udgave udbredte kendskabet til det danske historieværk til hele det dannede Europa.

At Saxos original på én gang var vigtig for Danmarks placering i det den europæiske historietradition og samtidig for svær at læse, ses af det såkaldte *Compendium Saxonis* (da. Saxokompendiet), der udgør første del af *Chronica Jutensis* (da. Jyske krønike). Det findes i en afskrift fra ca. 1345 og er en forkortet og bearbejdet version af *Gesta Danorum*, omskrevet til samtidens mere afdæmpede latin uden Saxos retoriske raffinementer, men med opbygningen i 16 bøger bevaret (Gertz 1917-1918 udg.).

Den første danske oversættelse udkom i 1575 ved Anders Sørensen Vedel med den tidstypisk lange titel, *Den Danske Krønike som Saxo Grammaticvs screff, halffierde hundrede Aar forleden: Nu først aff Latinen vdsæt, flittelige offuerseet oc forbedret*. I Vedels materiale indgik blandt andet Christiern Pedersens råoversættelse, som Vedel dog ikke satte højt (Skautrup 1968a, bind 2, s. 144). Vedels oversættelse rummer talemåder og fyndord og er i sig selv "et betydeligt mindesmærke for tidens og mandens sprog" (Skautrup 1968a, bind 2, s. 143 f.). Det er karakteristisk for prosaisten Vedel, at han oversatte versene til prosa. Desuden forkortede Vedel mange af Saxos retoriske gentagelser. Grundtvig ejede denne oversættelse i en originaludgaven fra 1575 allerede i 1805, hvor den står opført som nr. XI i hans bogfortegnelse, som kan ses her.

En tekstkritisk udgave på latin så dagens lys i 1644, og året efter udkom kommentarer hertil. Stephanus Johannis Stephanius var ophavsmanden, og udgaven, *Saxonis Grammatici Historiæ Danicæ libri XVI* (da. Saxo Grammaticus' danske historie i 16 bøger) med kommentarbindet *Notæ uberiores in Historiam Danicam Saxonis Grammatici* (da. Udførlig kommentar til Danmarkshistorien af Saxo Grammaticus), var forbilledlig for sin tid.

I 1752 udkom en ny oversættelse ved Sejer Schousbølle, *Saxonis Grammatici Historia Danica, Paa Dansk. Eller den Danske Historie, som Saxo Grammaticus [...] Paa Latin haver sammenskrevet [...] .* Den er af Frederik Winkel Horn ufortjent blevet betegnet som franskpræget og i 'snurrig parykstil' (Zeeberg, ADL). Heller ikke Grundtvig er begejstret for den og noterer i fortalen til sin oversættelse, at "det maa man sige var snarere at kaste Jord paa Dannemarks Krønike, end at opvække den" (bind 1, s. XXII).

I august 1809 efterlyste Gustav Ludvig Baden en ny oversættelse i en lille pjece på 64 sider, *Dr. G.L. Baden til Hr. Geheime-Konferentseraad F. v. Moltke om vor Danske Histories Fader Saxo Grammatikus og Trangen til en ny Udgave og Oversættelse af Saxos paa Latin skrevne danske Historie*. Baden mente, at hverken Schousbølles eller Vedels oversættelser længere var tilstrækkelige (Baden 1809, s. IV f., s. 58; Lundgreen-Nielsen 2010, s. 40). Grundtvig udfærdigede herefter ikke-offentliggjorte prøveoversættelser af *Bjarkemål* og skrev en mindre afhandling om Saxo og Snorre (fasc. 240, udg. 2015 af Lundgreen-Nielsen; jf. Rønning 2:1, s. 176 f., noten).